

A jugoszláv válság hatása a Délvidék magyarságára

Antall József miniszterelnök halálának 25. évfordulója alkalmából emlékkonferenciát rendeztek az Országház főrendiházi üléstermében 2018. december 11-én. Az emlékkonferenciát a VERITAS Történetkutató Intézet és az Antall József Tudásközpont szervezte, amelynek főigazgatója, prof. Szakály Sándor köszöntötte a résztvevőket, és a délelőtti ülészakot vezette. A megnyitóbeszédet Orbán Viktor miniszterelnök tartotta, aki hangsúlyozta, hogy ugyanazt a keresztény nemzeti harcot folytatja, amelyet Antall József elkezdett. Beszédében hangsúlyozta, hogy ő akkor 27 éves volt, és ma is csodálja, hogy Antall József, akinek nem volt meg a kétharmada, akoron a koalíciós kormányt össze tudta tartani, és csoda volt, hogy a pénzügyi összeomlást el tudta kerülni. A nehéz helyzet ellenére a volt miniszterelnök sohasem adta fel, ahogyan ő sem szándékozik napjaink nehéz kihívásai előtt meghátrálni. Marinovich Endre, a VERITAS főigazgató-helyettese, Antall József volt kabinetfőnöke tartott előadást a volt miniszterelnök életművéről. Fontosnak tartotta megemlíteni, hogy Antall József „lélekben 15 millió magyar miniszterelnök” kívánt lenni.

Az emlékkonferencián elhangzott a fenti című előadásom, de mielőtt az ebben fölvetett gondolatokra bővebben kitérnék, hadd említsem meg, hogy a felszólalók többségükben a VERITAS tudományos munkatársai voltak, akik közül külön említést érdemel Sáringer Jánosnak, a VERITAS tudományos főmunkatársának előadása és Dévavári Zoltánnak A pártállamból parlamenti demokráciába című tanulmánya.

Személyi alkatomnál és érdeklődésemmél fogva az aktuális helyzet elemzésére mindig erősebb, sürgetőbb késztetést érzek, mint a visszatekintésre, az egykori politikai és kultúrtörténeti

események felidézésére. Természetesen tisztában vagyok vele, hogy a múltunkról szóló megvilágosító erejű gondolatok a jelen és a jövő vonatkozásában hasznos tanulsággal szolgálhatnak számunkra, amely levonása nélkül aligha lehet eleget tenni a ránk váró feladatok kihívásainak.

Az egykori Jugoszláviában „hangadó vezetőink”, és az a vékony politikai, értelmiségi réteg, amellyel rendelkezünk, szinte teljes mértékben azonosult a korabeli rendszerrel, annak szellemével, politikai törekvéseivel. Ebben a vonatkozásban a rendszerváltozással lényegi változás nem történt. Mindenkori választott vezetőinkben föl sem merül, hogy a nemzet szétszakítottsága miként képződik le az elszakított nemzetrészek lelkületében, konkrétan a délvidéki magyarság mennyire tudta és tudja megőrizni nemzeti identitását, nemzeti sajátosságait, milyen új színekkel gazdagodott vagy szegényedett élete és lelkülete. Igazán az sem érdekelte őket, hogy a többségi népben milyen kép él rólunk, és milyennek látjuk mi őket.

Hivatásomnál fogva (gyakorló pszichológusként) az említett kulturális, lelki változások engem viszont felettébb érdekeltek, hiszen azok mindig életviszonyokat, tulajdonságrendszerket közvetítenek (és jelenítenek meg), amelyekről általában nemcsak megbízható tudományos ismeretekkel nem rendelkezünk, de magukra a jelenségekre vonatkozó fogalmaink sem egyértelműek. A válaszkérés részéről is hosszabb kutatást, többszöri kifejtést igényelt. Könyvek, tanulmányok, cikkek sorában próbáltam meg a nemzettudat változásaira, az identitászavarra, a karakterváltozásra, az asszimilációra stb. vonatkozó nézeteimet és kutatási eredményeimet másokkal megosztani.¹

Többször kifejtettem, hogy míg a nyelv és a kultúra egyes vonatkozásaiban (pl. a folklórban)

¹ Lásd: A magatartásformák és társadalmi viszonyok, Táj és lélek, A nemzeti identitás zavarai, A nemzeti önkép stb., az egyén és a közösség viszonyával foglalkozó könyveimet.

elevenen élnek a nemzeti múlt hagyományai, szellemi és politikai életünkben szinte teljes egészében hiányzik a korszerű nemzettudat, amely a múltat, a jelent és a jövőt illetően eligazításul szolgált volna számunkra. Emiatt hiányoztak a közös cselekvési programok, folyamatosan gyengült a közösségi kohézió, ami az elcsatolt nemzetrészek elvándorlását, felmorzsolódását, atomizálódását, asszimilálódását vonta maga után.

Az egyének társadalmi-lelki beágyazottságának gyengülése a személyiség szintjén nehezen elviselhető rossz közérzetben, sokszor önpusztító magatartási formákban, társadalmi szinten pedig a nemzeti önfeladás különböző formáiban nyilvánult meg. Ismeretes, hogy hosszú időn át a délvidéki magyarság körében követtek el legtöbb öngyilkosságot a világon, holott a magyar népesség öngyilkossági gyakorisága különben is sokáig a világranglista élén állt. Összegezve a „láttelelet”: már a rendszerváltás előtti évtizedekben is növekvő mértékben pusztult, szegényedett, öregedett és szóródott szét a nagyvilágban a magyarság, és ennek a folyamatnak élén járt a vajdasági magyarság. Ennek a sajnálatos folyamatnak a megállítására, megfékezésére, visszafordítására jószerével azóta sem történt érdemleges lépés, látványos eredményt a rendszerváltással és a magyar pártosodással sem sikerült elérni.

Rendszerváltás bekötött szemmel

A rendszerváltással felvillant a remény, hogy a nemzettudat módszeres héttérbe szorításának megszűnésével csökken a szellemi-kulturális nyomás, a lelki meghasonlás, és hogy az elszakított nemzetrészek gondjai-bajai előbb-utóbb orvoslásra kerülnek. Sajnos – és ezt az ünneprontás szándéka nélkül mondom – a magyar nemzetrészek helyzetét az elmúlt évtizedekben nem sikerült orvosolnunk, olyannyira nem, hogy a délvidéki magyarság napjainkban zajló nagy exodusát például meg sem lehet említeni.

Emlékezetes számunkra Antall József mondata, nevezetesen, hogy „lélekben, érzésben tizenötmillió magyar miniszterelnöke kíván lenni”. Az egyébként sokat vitatott kijelentésével szűnt

meg a határon túli magyarok „kormány szintű letagadása”. Antall József kijelentésére nemcsak különböző politikai és tudományos körök figyeltek föl, hanem azt is mondhatnánk, hogy magára vonta vele a világ közvéleményének a figyelmét, amire a korábbi „világpolitikai gyakorlatban” nemigen volt példa, s azóta ez sokakat mély aggodalommal tölt el. Ellentétben velünk. A határon túli magyarokban ugyanis erősítette az anyaországhoz fűződő érzelmi kötődést. A kisebbségieknek, éljenek bárhol a világon, feltétlenül szükségük van arra a hitre, hogy egy jelentős, felemelkedő nemzethez tartoznak. Ez a remény még akkor is élteti őket, ha az adott körülmények között képtelenek ennek megfelelően észszerűen cselekedni, sőt, még akkor is, ha a velük való törődés nem adekvát módon jut mindig kifejezésre. Ezen az ünnepi megemlékezésen sem tudtam az elmúlt évtizedek változásairól beszélni anélkül, hogy a délvidéki magyarság megrendítő krónikájáról és a napjainkban zajló exodusáról ne tettem volna említést. Nem mellesleg az elcsatolást követő évszázad során ez már sokadik exodusa a délvidéki magyarságnak.

Ahogy az idő halad, egyre nyilvánvalóbbá válik, hogy sorsunk alakulása nem választható el azoktól a világpolitikai folyamatoktól, amelyek ma a fejlett nyugati országokban a társadalom radikális életmódjának megváltozásához és azon belül a nemzeti közösségek szerepének leértékelődéséhez, sőt azok megszűnéséhez vezetnek.

A történelem úthengere eddig sem kímélt bennünket, de a fejlemények tükrében, úgy tűnik, hogy a neheze még csak ezután következik. Nem túlzás, ha azt mondom, hogy egy lélekvesztőben szorongunk valamennyien, fogyatkozó számban, fogyatkozó hittel, attól féltve, hogy a világpolitika hatalmas hullámai összecsapnak a fejünk felett.

Az emlékezés emelkedett pillanataitól eltekintve, nem hunyhattam szemet az új világrend formálódásáról, annak veszélyeiről, mozgásirányáról. Nem új keletű probléma a magyarellenesség, nemcsak azokban az országokban, amelyek Magyarország területeiből, anyagi forrásaiból, emberanyagából részesültek, hanem elsősorban azok útjában álltunk és állunk, akik nyers hatalmi megfontolásokból nyíltan vagy burkoltabban folyamatosan ellenünkre törtek. Szem előtt tartva

ezt a körülményt: előremutató a magyar diplomácia megfontoltsága, a V4-es szövetség létrehozása, a magyarságnak az az elszánt törekvése, hogy kiemelje a foglyokat és fogvatartóikat abból az alélt állapotból, amelybe a súlyos és veszélyes nemzetközi fejlemények folytán kerültek.

A nemzeti közösségek fennmaradása a tét

Jelenleg a nemzeti közösségek fennmaradása a tét. Védekezésre kényszerülünk, miközben ezer dologban megkéstünk, s generációk sora vesztette el identitás- és kötelességtudatát. Osztom az utánam felszólaló Dévavári Zoltán már korábban kifejtett meglátását, aki szerint olyan időket élünk, amikor a felelős gondolkodónak, az értelmiséginek világosan, egyértelműen kell fogalmaznia, elhagyva a kódolt beszédet, az utalásokat és a célozgatásokat.²

A magyar végzős diákok közül a többség tanulmányai befejeztével külföldre távozik, egy részük egyelőre Magyarországra, a többségük Ausztriába, Németországba, Angliába, Írországba, Hollandiába vagy Dániába. Távozásuk végleges, s nincs az az erő és érv, amely ettől visszatartaná őket. Ő a magyarizatot – nem teljesen alaptalanul – az anyagi nincstelenségben, a totális légszomjban, kilátástalanságban és jövőképnélküliségben látja. Csakhogy az ifjúságot követi a negyvenes, ötvenes, sőt még a hatvanas éveit taposó generáció is. A pánikszerű menekülés – önfeladás – folytán falvaink, városaink elsorvadnak, sajtónk, kultúránk, folyóirataink, iskoláink, színházaink elhalkulnak, anyanyelvünk és tudá-

sunk elsilányul, közéletünk és közösségünk a kikapintható romlás jeleit mutatja.

Emlékbeszédemben természetesen nem a harangot kongattam, arra a vészjósló hallgatásra, csendre, amely közbeszédünket uralja, legfeljebb csak utaltam. Okosan, bölcsen ezt tették mások is, akik a mindennapi életünkre hatással bíró eseményekre, a világpolitikai folyamatokra és átalakulásokra, azokra az új kihívásokra, amelyeket a XXI. század hozott magával, csak utaltak. Noha közbeszédünket és közéletünket többnyire a vészjósló hallgatás és a csend övezi, az emlékkonferenciára nem ez volt a jellemző. Noha a felgyorsuló, vészjósló folyamatokról közvetlenül nem beszéltünk, mindenki tisztában volt azzal, hogy ebben a helyzetben, több mint negyedszázaddal a fordulat után, fokozott felelősség hárul mindenkire, hogy ezek a folyamatok, ha időben nem szembesülünk velük, s nem próbálunk meg ellenük valamit tenni, végül mindannyiunkat elsodornak.

Hallgatva az esti híradásokat, olvasva a sajtóhíreket, a körülöttünk tobzódó magyarellenesség újabb és újabb hullámveréseit, valamint a belpolitikai történéseket, az ünneplő közönség egyre inkább hajlott arra, hogy végre tiszta vizet öntsünk a pohárba, nem félve attól, hogy egyeseket megbántunk.

Méltó volt a visszatekintés, a megemlékezés, mert az ünnepség senki számára sem feledtette, hogy noha voltak és vannak bátor kezdeményező lépések, végső soron még súlyos és nehéz idők előtt áll a magyar nemzet.

² Elhangzott a Napleány-díj átadásának ünnepségén 2015. március 11-én. Eljött az idő. Vajdaság Ma, 2015. március 12.

